

MOUSSEM JOURNA(A)L

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

#4 - januari 2015

INHOUD

DANS

Moussem Dansplatform:

- 2-4 Interview: Meryem Jazouli & Taoufiq Izeddiou
5 Espace Darja

THEATER

Hishik Bishik Show:

- 6-7 An extravagant tribute to the Egyptian Golden Age
8-9 Interview: Hisham Jaber's tribute questions the era we live in now
10 Interview: Geoliane Arab
11 Interview: Nadine Touma

Wannous (re)visited:

- 14 Intro
15-17 Saadallah Wannous, an inspiring enigma
18-19 Programma driedaagse

BEELDENDE KUNST

- 20-21 Kunst als motor voor stadsontwikkeling

MUZIEK

- 22-23 Moussem Jazz

RESIDENTIES

- 24-25 Residenties: update

- 12-13 Agenda

COLOFON

MOUSSEM JOURNA(A)L

Verantwoordelijke uitgever

Mohamed Ikoubaân

Driekoningenstraat 126, 2600 Berchem

Redactie & coördinatie Journaal Nadia Dala

Interviews Kathleen Weyts, Raafat Majzoub, Maria Daïf, Geoliane Arab

Illustraties & vormgeving Philip Marnef (Panache Studio)

Druk Sint-Joris Gent-Oostakker

MEDEWERKERS

RAAFAT MAJZOUB (-RM)

© Hussam Da'na

Raafat Majzoub is an architect, author and artist living in Beirut. He graduated from the American University of Beirut with a Bachelor in Architecture in 2009, and founded his multi-disciplinary studio +236m3 a year later in Tripoli. +236m3 is a place to create without emphasis on discipline. Through his studio, he published his debut novel *Fetish Systems* and a zine called *The Purple Haut-Parleur*. In 2012, he co-founded *The Outpost* quarterly magazine with Ibrahim Nehme, and was the creative director of its first four issues. He is currently working on his second novel, *The Perfumed Garden*, and writes *The Farewell Chronicles*, a weekly opinion column on Al-Akhbar English.

MARIA DAÏF (-MD)

© Brigitte Juminer

Née en 1972 à Casablanca, Maria Daïf est diplômée en littérature française et en « psychanalyse appliquée à la littérature ». Journaliste depuis 1997, elle s'est tout de suite spécialisée en culture et suit, depuis, l'évolution des disciplines artistiques, festivals et espaces indépendants au Maroc. Elle a fait partie, pendant plus de 5 années, du comité de sélection de *Young Arab Theater Found* (fonds de soutien à la culture dans le monde arabe) et de *Art Moves Africa* (association de promotion de la mobilité des artistes en Afrique). Elle est aujourd'hui rédactrice en chef du magazine féminin *Illi* et tient une chronique sur Radio 2M : *Les culturismes de Maria Daïf*.

KATHLEEN WEYTS (-KW)

© Philip Marnef

Kathleen Weyts werkt al meer dan twintig jaar in de culturele sector. Ze werkte onder andere voor het Internationaal Filmfestival van Gent, het Museum voor Schone Kunsten Gent, Kunstencentrum Vooruit, Van Dyck 1999 en het Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen (M HKA). In 2013 richtte ze haar eigen bureau Panache op, gespecialiseerd in kunstmanagement en strategisch communicatieadvies. Ze was lid van de commissie erfgoed en is lid van de raad van bestuur van Theater aan Zee (TAZ), Sound Image Culture (SIC) en de Universiteit voor het Algemeen Belang.

De redactie heeft alles in het werk gesteld om de houders van auteursrecht op foto's te vermelden. Mocht er toch ergens informatie ontbreken of incorrect zijn, gelieve ons te contacteren. Alle rechten voorbehouden.

MOUSSEM NOMADISCH KUNSTENCENTRUM

Directeur Mohamed Ikoubaân

Productie en programma Cees Vossen

Coördinator internationale projecten Pascal Nicolas

Communicatie Nadia Dala

INTRO

“Mousssem Nomadisch Kunstencentrum geeft vorm aan een geglobaliseerd artistiek canon, rekening houdend met nieuwe en oude migratiestromen.” Met ons vernieuwde mission statement voor de periode 2017-2021 voor ogen, stapt Mousssem vol vertrouwen het nieuwe jaar in. De tijd van reflecteren op colloquia en via studies en beleidsnota's ligt stilaan achter ons. Mousssem gaat vooruit!

In 2015 brengen we de **diversiteit** opnieuw in de praktijk, samen met collega's en artiesten uit binnen- en buitenland. Kunst is immers een belangrijke factor in de ontplooiing van de 21ste eeuwse inclusieve Vlaamse identiteit, - en bij uitbreiding Europees en mondiaal. De afgelopen jaren werd het oude artistieke canon al geregeld geprikkeld door nieuwe verhalen uit onze interculturele samenleving. Artiesten zijn een belangrijke katalysator van die vernieuwing. Daarom investeert Mousssem in jong talent. Dat doen we, onder meer, via ons vernieuwd residentiebeleid. In plaats van iedereen een beetje te ondersteunen, maken we scherpe keuzes. Voortaan kan een beperkt aantal artiesten op onze duurzame steun rekenen. Naast onze gebruikelijke internationale residenties en coproducties, investeren we dit jaar in drie getalenteerde, opkomende artiesten uit Brussel: danser-choreograaf **Radouan Mriziga**, beeldend kunstenaar **Younes Baba-Ali** en theatermaakster **Remah Jabr**. Van hen zal u de komende jaren ongetwijfeld nog veel horen.

MOHAMED IKOUBAÂN

 @ikoubaan

© Vincent Tillieux

Toch mag diversiteit niet de niche van minderheden zijn, het zou een inspiratiebron voor de hele Vlaamse kunstensector moeten zijn. Artiesten zonder een cultureel diverse achtergrond kunnen ook een bijdrage leveren aan dat cultureel divers aanbod in Vlaanderen. Het succes van de familievoorstelling **Umm** (een coproductie van **Mousssem** en **de Kolonie mt**) bewijst dat cultureel Vlaanderen open staat voor andere inhoud en verhalen. Vorig jaar werd deze voorstelling, opgebouwd rond de mythische Egyptische zangeres Umm Kheltoum, meer dan 60 keer opgevoerd in Vlaanderen. In 2015 wordt Umm wellicht meer dan 40 keer hernomen, tot in het Internationaal Theaterfestival van **La Fondation des Arts Vivants** in Casablanca (Marokko). In Zweden is zelfs een eigen versie van Umm gemaakt.

Omdat heel wat artistieke verhaallijnen in Vlaanderen ingekleurd worden door getalenteerde kunstenaars met Arabische roots, vonden we het logisch om ook de omgekeerde beweging te maken en te focussen op de ontwikkelingen in de Arabische wereld zelf. Voor een aantal kunstenaars uit deze regio is Mousssem een veilige thuishaven in het hart van Europa. Een plek waar ze kunnen creëren en andere publieken en partners ontmoeten. Sommige artiesten die door ons in Vlaanderen en Brussel werden geïntroduceerd, werden door collega's in het veld

opgepikt. Dat **Marokkaanse kunstenaars** in ons vizier lopen, spreekt voor zich. De afgelopen jaren investeerden we in de afhankelijkke artistieke scene in **Marokko**. We hebben er banden gesmeed met boeiende artiesten en organisaties. Onze samenwerking met de Marokkaanse dansscène dateert van 2007. Het dansfestival **On Marche** in Marrakech, onder leiding van **Taoufiq Izzeddiou**, is daar een mooi voorbeeld van. En we blijven nog even bij de Marokkaanse dansscène: Ons uitwisselingsproject

met de danswerkplaats **Espace Darja** van **Meryem Jazouli** in Casablanca, zet in op een boeiende kruisbestuiving van kennis en ervaring. Ook met het gezelschap **Dabatheater** uit Rabat bouwen we verder aan gezamenlijke projecten.

Nog een voortrekker, maar dan in de hedendaagse conceptuele beeldende kunsten, is de Marokkaan **Hassan Darsi**. Zijn uitvalsbasis en werkplek **L'Atelier de la Source du Lion** in Casablanca ligt ons nauw aan het hart. Omwille van zijn baanbrekend werk in Marokko, hebben wij Darsi in Vlaanderen geïntroduceerd. Onze eerste samenwerking gaat terug tot 2007, naar aanleiding van onze expo "zonder titel" in M KHA. Sindsdien behoort zijn werk tot de collectie van de Vlaamse gemeenschap, en ook van de permanente collectie van Centre Pompidou in Parijs. Dit jaar zetten we deze samenwerking verder: Mousssem coproduceert zijn nieuw project **Le Square d'en Bas**. Darsi's werk rond het koloniaal erfgoed in Casablanca, wordt gekoppeld aan internationale residenties in 5 Marokkaanse steden.

Naast onze nadruk op diversiteit en onze focus op Marokko, is er een nog een andere rode draad in ons programma 2015. Veel van onze projecten verwijzen naar de **Arabische Lente**. Bijna vier jaar na het uitbreken van de eerste opstand in Tunis, -een revolutie die aanleiding gaf tot politieke aardverschuivingen in andere Arabische landen-, vonden enkele kunstenaars de tijd rijp om hun licht te doen schijnen op deze bloedige gebeurtenissen. Ver van de beelden die ons elk dag worden voorgeschoteld door de "spektakel-massamedia".

Enkele van hen krijgen een forum op **Wannous (re)visited**, een driedaags festival rond Arabisch theater in het Toneelhuis. De driedaagse is volledig opgebouwd rond het oeuvre van de Syrische theaterauteur, **Saadallah Wannous** (1941-1997). Hij is in Vlaanderen vrijwel onbekend. Maar in de Arabische wereld, en elders, was en is hij nog steeds een icoon. Zijn oeuvre biedt een unieke, diepe inblik in de Arabische samenlevingen van het postkoloniale tijdperk. Een jaar voor zijn dood werd hij door UNESCO uitgenodigd om de theaterwereld toe te spreken op de Internationale Dag van het Theater. Daar deed hij zijn meest beroemde uitspraak: **"We zijn veroordeeld tot hoop"**.

Wij ook!

MOUSSEM DANS- PLATFORM

In onze internationale werking ontplooiën we ons steeds meer als motor voor hedendaagse dans over de grenzen heen. Via Moussem Dansplatform gaan we samenwerkingen met buitenlandse dansers en dansgezelschappen aan. In februari 2015 organiseren we een internationale workshop in de residentieplaats Espace Darja (Casablanca), met choreografen Thomas Hauert en Radouan Mriziga. Mriziga is artist in residence bij Moussem en volgde, net als Hauert, een opleiding aan P.A.R.T.S. Op vraag van Moussem delen ze hun ervaringen en inzichten in Casablanca met een ontluikende generatie dansers.

Later dit jaar, op 6 en 7 mei, zetten we Espace Darja opnieuw in de kijker, dit keer in ccBerchem. Dan is er, onder meer, een toonmoment van de solo's waaraan de jonge Marokkaanse dansers samen met Hauert en Mriziga werkten in Casablanca. Ook de artistiek leidster van Espace Darja, Meryem Jazouli, en de Franse choreograaf Bernardo Montet tonen dan hun voorstellingen. De timing van deze dagen rond hedendaagse Marokkaanse dans is uiteraard geen toeval: In 2015 viert het festival OnMarche (le festival international de danse contemporaine à Marrakech) zijn tiende verjaardag in Marokko. Dit is de perfecte aanleiding voor een gesprek met de twee absolute voortrekkers van de hedendaagse Marokkaanse dansscene: Meryem Jazouli en Taoufiq Izeddou.

PIONIERS VAN DE MERYEM JAZOULI TAOUFIQ IZEDDIOU

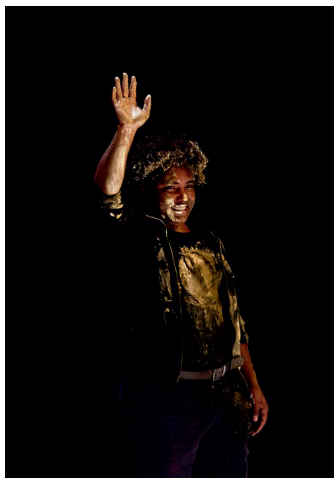
Dit jaar viert On Marche – festival international de danse contemporaine à Marrakech **zijn tiende verjaardag in Marokko.** On Marche is een creatie van danser/choreograaf Taoufiq Izeddou, tevens artistiek directeur van het gezelschap Anania. Samen met danseres /choreografe Meryem Jazouli neemt Izeddou de plaats in van onbetwiste pionier van de hedendaagse dans in Marokko. Meryem Jazouli ontwikkelde naast haar uitvoerend werk als podiumkunstenaar meer en meer haar verhaal als artistiek leider van Espace Darja in Casablanca. Espace Darja is een unieke residentieplek voor dansers en choreografen. Onze correspondent Maria Daïf strikte beide voortrekkers van de hedendaagse Marokkaanse dans voor een uniek dubbelinterview in Marokko.

Où en est la danse contemporaine au Maroc ?

Meryem Jazouli : La danse contemporaine est sortie de l'ombre en 2005, à la création du festival *On Marche*, à Marrakech. Elle est aujourd'hui en pleine structuration. Ce festival nous a permis de faire plusieurs constats : la création est certes riche et singulière mais est en manque de visibilité, les danseurs ont un réel besoin de s'exprimer et de rencontrer le public, la formation est inexistante... Ce festival a été un déclencheur pour nous tous. Pour la première fois, nous avons rendez-vous avec le public en dehors des circuits des instituts étrangers et la création marocaine a commencé à intéresser des professionnels à l'étranger. Depuis, on peut dire qu'une réflexion a été entamée et nous continuons à la mener.

Taoufiq Izeddou : La danse contemporaine est longtemps restée absente de l'espace culturel au Maroc. Pourtant, en 15 ans, nous avons vu la naissance de trois générations de danseurs et c'est extraordinaire. Voilà ce qui signifie clairement qu'un travail de formation et de sensibilisation a été fait. Au moins cinq de nos danseurs bénéficient d'une reconnaissance internationale, à la fois critique et publique. Une étape importante a été franchie ces dernières années. Nous n'avons certes pas de soutien, mais nous avons la chance d'être autonomes.

MAROKKAANSE HEDENDAAGSE DANS

Taoufiq Izzeddiou: Rev'illusion © Jonia Guimaraes

Qu'en est-il du public ? Est-il désormais en demande ?

M.J : Je ne sais pas si on peut parler de demande mais une chose est certaine, le public montre une réelle curiosité et un réel plaisir à rencontrer cette expression, surtout lorsqu'elle va à sa rencontre dans l'espace public. C'est très important pour nous. Personnellement, ne pas montrer mon travail dans mon pays aurait été un douloureux échec.

T.I : Il y a une anecdote très parlante concernant le public au Maroc. En 2007, le festival On Marche a invité Komuro Bushi à montrer son travail à Marrakech. Il voulait danser nu, ce qui a donné lieu un long débat en interne. Le compromis a été qu'il danse portant une culotte de femme. J'étais très inquiet pendant la représentation. A la fin, le public a longtemps applaudi. Il n'y avait pas l'ombre d'un malaise. Cette anecdote est significative. Elle dit à quel point la qualité et l'honnêteté d'une création est décisive dans la réaction du public, quel qu'il soit.

Au Maroc, comment se forme-t-on pour devenir danseur contemporain ?

M.J : Il n'y a pas de formation, pas d'école, pas d'institut. Il a fallu trouver des solutions pour préparer de nouvelles générations de danseurs. Aussi, à l'Espace Darja, premier espace marocain indépendant de résidence de danse contemporaine, nous avons mis en place des programmes de transmission et j'insiste sur ce mot dont la dimension poétique et politique est bien plus intéressante. Nous avons élaboré un programme sur 3 années pendant lequel des chorégraphes pédagogues viennent régulièrement rencontrer de jeunes danseurs et travailler avec eux à Casablanca. Les bénéficiaires ont ensuite été amenés à travailler sur des créations de groupe avec le chorégraphe Bernardo Montet et moi même, puis à partir de cette année ils seront accompagnés par plusieurs artistes dans l'écriture et l'élaboration de leur propres solos.

T.I : A Marrakech, nous avons lancé *Al Moukhtabar*, un laboratoire de formation indépendant. Le programme que nous y menons fait suite à celui élaboré en 2007 avec Bernardo Montet. A l'époque, des enfants de Marrakech, en formation de danse contemporaine, sont allés travailler avec des enfants de la ville de Tours. Aujourd'hui, *Al Moukhtabar 2* accompagne de jeunes interprètes qui travaillent sur leurs propres solos. Ensuite, leur travail est montré au festival On Marche et à chaque édition, nous avons la preuve que la relève est assurée.

Quelle place occupe la danse contemporaine marocaine dans le monde ? Quel regard est porté sur les danseurs marocains ?

M.J : Il n'y a pas de danse contemporaine marocaine, il y a des interprètes et des chorégraphes marocains. C'est le travail de chaque artiste qui intéresse et non son origine.

T.I : Ceci n'empêche pas certains programmeurs de projeter

sur nous leur besoin d'exotisme. Ils ne nous aident pas, bien au contraire. Il existe d'autres espaces, fort heureusement, où nous sommes considérés comme des artistes, point barre.

Y a-t-il pour autant des particularités de la danse contemporaine au Maroc ?

M.J : Il est très difficile de répondre à cette question. Quoique, me concernant, je ne pense pas être un produit local. J'ai reçu une certaine éducation, grandi dans un certain environnement avec une histoire et un patrimoine. Mais j'ai aussi mon propre vécu. J'ai lu, voyagé, rencontré des gens... C'est tout cela à la fois qui me nourrit dans ma démarche d'artiste. Mon inspiration peut aussi bien être animé par un son que par une image, un texte ou une lumière. Je pourrais citer à l'infini ce qui m'émeut ...

T.I : On va dire qu'il y a deux types de danseurs au Maroc. Ceux qui travaillent sur le patrimoine musical et de danse et ils existent, et ceux qui ont une démarche plus universelle. Me concernant, j'ai d'abord travaillé sur ce patrimoine avant que ma réflexion ne s'ouvre sur une pratique plus scientifique et plus personnelle.

Quels rapports entretenez-vous avec les danseurs du monde arabe et d'Afrique ?

M.J : Taoufiq et moi étions invités à participer à un symposium en Jordanie cet été. J'ai rencontré, vu et écouté parler plusieurs danseurs de pays arabes. C'était vraiment la première fois que nous nous rencontrions tous pour travailler. Au-delà des formes artistiques, j'ai trouvé beaucoup de pertinence et d'engagement dans leur propos. Par ailleurs, nous avons des questionnements communs sur le corps, les interdits religieux, le rapport à l'Occident... Beaucoup font partie de cette « communauté de sens » qui, pour moi, est bien plus importante qu'une quelconque origine. Nous avons tout intérêt à travailler ensemble et mettre nos acquis et nos compétences au service des uns et des autres.

T.I : Pour ce qui est des subsahariens, ils sont arrivés à la danse bien avant nous. Mais à force de vouloir copier « le grand frère » qui vient du nord, beaucoup ont fini par tarir. Du coup, sur tout le continent, ceux qui ont développé un vrai univers sont peu nombreux. Au Maroc, comme dans tout le Maghreb, la question du corps et de la religion est toujours présente. Comme dans le monde arabe.

Meriyem Jazouli: Kelma © Agnès Mellon

Quelle est pour vous l'importance de votre collaboration avec Moussem ? Qu'en est-il des échanges internationaux de manière plus générale ?

M.J : Moussem, en la personne de Mohamed Ikoubaân, est un partenaire de longue date, qui défend notre travail, nous accompagne et ce depuis nos débuts. Il nous permet une visibilité régulière en Belgique et surtout, il porte sur nous un regard bienveillant et critique qui nous stimule. Les échanges internationaux nous permettent de faire de belles rencontres humaines et professionnelles. Cela fait partie de ce qui nous nourrit.

T.I : Moussem nous a toujours soutenus. Mohamed Ikoubaân a toujours été d'une écoute rare et exceptionnelle. Il faut le dire, les échanges internationaux nous ont permis d'exister et d'être reconnus. Ils nous permettent aussi d'aller à la rencontre de l'autre et de respirer ailleurs. C'est important.

Est-ce que la danse peut être un reflet des évolutions des sociétés ?

M.J : Encore faut-il que cela ne soit pas tributaire d'une certaine demande conjoncturelle, autrement dit d'une mode. Quant à être le porte-étendard d'une cause, ce n'est clairement pas ma vision de la danse contemporaine ou de l'art. Maintenant, je suis bien entendu sensible à mon environnement. Mais quoi que j'exprime, ce n'est qu'un son de cloche. La femme, pour prendre un exemple, est très présente dans mon travail. Ceci ne fait pas de moi une militante féministe et encore moins une politicienne.

T.I : Les sociétés arabes, depuis les révolutions, sont devenues pour beaucoup d'artistes de la région un fond de commerce et c'est malheureux. Concernant ma démarche, lesdites révolutions m'ont amené à m'intéresser aux révolutions individuelles, sujet qui me taraude depuis bien avant.

Qu'est-ce qui vous a donné envie de vous exprimer par le corps ? Pourquoi le choix de la danse contemporaine ?

M.J : J'ai grandi dans un milieu où la prise de parole n'était pas facile. Avec le corps, je n'avais pas besoin de parler pour dire. Quant à la danse contemporaine, *Café Muller* de Pina Bausch m'a profondément touchée, questionnée, poussée vers cette voie, comme tellement d'autres rencontres, lectures, créations...

T.I : Plus jeune, je m'intéressais à l'architecture, au théâtre, j'ai fait de la boxe... Puis, j'ai eu besoin d'une expression nouvelle, d'un défi. La danse contemporaine a été tout cela pour moi. Elle a tout simplement changé ma vie. En faire mon métier n'a pourtant pas été un choix facile, puisque je l'ai d'abord et longtemps caché à ma famille...

– MD

“LA DANSE CONTEMPORAINE EST LONGTEMPS RESTÉE ABSENTE DE L'ESPACE CULTUREL AU MAROC. POURTANT, EN 15 ANS, NOUS AVONS VU LA NAISSANCE DE TROIS GÉNÉRATIONS DE DANSEURS ET C'EST EXTRAORDINAIRE.”

MOUSSEM DANSPLATFORM: ESPACE DARJA

De tweedaagse MOUSSEM DANSPLATFORM rond Espace Darja wordt omkaderd door gesprekken, twee kortfilms over de werking van Espace Darja en een installatie.

RADOUAN MRIZIGA: 55

+
MERYEM JAZOULI – CONTESSA
woensdag 6 mei – 20:30 – cc Berchem

BERNARDO MONTET – CORP(S)

+
TOONMOMENT SOLO'S DANSERS ESPACE DARJA
donderdag 7 mei – 20:30 – cc Berchem

ESPACE DARJA

CASABLANCA (MAROKKO)

Espace Darja is een residentieplek voor hedendaagse dansers en choreografen. Het is een plateau dat ruimte biedt aan experiment en uitwisseling. Als werkplaats heeft het een soort laboratoriumfunctie. Niet alleen dansers en choreografen werken er, maar ook kunstenaars vanuit andere disciplines, of zelfs journalisten. Alles vertrekt vanuit het idee om de dans in al zijn facetten te benaderen. Lokale en internationale projecten worden er geïnitieerd en tussentijds getoond. Met de verschillende open ateliers biedt deze vitale plek ook ondersteuning aan de plaatselijke jonge talenten en een nieuwe generatie dansers. Een fijne draaischrijf die de mogelijkheid biedt aan dansers en choreografen om met hun eigen werk uitwisselingen aan te gaan met dat van andere artiesten.

www.espacedarja.com

HISHIK BISHIK SHOW

Niets is wat het lijkt. Ook niet het cabaret. Wie kon ooit bevroeden dat deze vorm van entertainment –als combinatie van komedie, zang, dans en theater–, die in 1881 voor het eerst het licht zag in de literair-muzikale club des Hydrophates in Parijs, enkele decennia later furore zou maken in Caïro?

Samen met het Libanese cultuurhuis *Metro al Madina* brengt Moussem de fel gesmaakte Egyptische cabaretvoorstellingen opnieuw tot leven. *Metro al Medina* bestaat amper twee jaar, maar heeft zich nu al op de internationale kaart gezet.

Het was artistiek leider Hisham Jabers lumineuze idee om de magie van de Egyptische cabaretvoorstellingen en bruiloften aan het begin van de 20e eeuw op het podium te brengen. Het resultaat is een mengelmoes van muziek, dans en film, omgedoopt tot de *Hishik Bishik Show*.

Herbeleef de nostalgische en artistieke rijkdom van de gouden eeuw van Caïro, gezien door de ogen van een Libanees topensemble.

AN EXTRAVAGANT TRIBUTE TO THE EGYPTIAN

Egypt did exist in the time between the demise of the Pharos and the birth of Twitter. Like most games of international telephone-cassé (or Chinese Whispers), there are chunks of history that for one reason or another do not get propagated into global consciousness while others reign. Everyone knows the spectacular Broadway and the lusty Moulin Rouge, but little are aware of the existence of a cabaret culture in Egypt, thriving in the first half of the twentieth century, whose social impact and artistic production are even more relevant to discuss now than back then.

With short memory spans of new global citizens, bombarded by 'relevant' information from around the planet, it's hard to see beyond the current natures of things. And if we are to judge by those current natures, it makes Egypt a dictatorial bloodbath. The truth is everything but. Egypt is not the Muslim Brotherhood. It is not an extremist den. It is not a state of military regime or terrorist activities, but rather it's a nation whose legacy is being terrorized by the Middle East's overlapping political agendas.

Arab identity

Within the region's mayhem, and from Beirut, a city not alien to turmoil itself, the *Hishik Bishik Show* is designed to showcase a side of Egypt that is no longer allowed to surface into its modern definition and identity for political reasons. While it is an energetic performance of strictly Egyptian Golden Age productions, *Hishik Bishik Show*, by being performed by a young Lebanese troupe, is an assertion of an Arab identity that is being forced to silence. It is a clear statement that the Arab World is not confined within its geopolitical boundaries, and that its people

GOLDEN AGE BEAUTY FROM BEIRUT

© Metro al Madina

have been a powerhouse of transnational culture with a rich history to prove it. Before delving into details, the mere existence of this show is an indicator that this versatile, fertile culture is not dead, and that Arab youth will remain working towards its renaissance.

Ask any Arab parent, and they will joyously tell you about how their romances, their *savoir-vivre* and their cultural intelligence has been inspired by Egypt's Golden Age through a diverse and generous archive of films. It could be said that Egypt is the undisputed superstar of Arab cinema. After a few silent films in the twenties, the foundation of *Studio Misr* in 1935 took the country's movie industry to another level. Equal to its Hollywood contemporaries in production infrastructure, *Studio Misr* made around twenty films by the early forties. In the early fifties, more studios were built, raising the production to fifty films per year. Oum Kolthoum, the notorious diva of the Arab World, starred in *Studio Misr's* first production, 'Wedad,' in 1936. Most films followed a very standard plot with heroes, villains and happy endings, with more than half of the productions belonging to the musical film genre. Music was a simple and easy medium to relate to by non-Egyptian Arabs, and acted as a natural common ground, facilitating the crossover of Egyptian film into the rest of the Arab world.

Cabaret show

It comes at no surprise that the *Hishik Bishik Show* uses music as its communication tool. The show represents glimpses of an age where Arabs communicated through music. It is a beautifully produced Cabaret show. It's noteworthy that the modern use of the words, 'Cabaret' and 'Hishik Bishik' are actually both derogative in colloquial Arabic, where a 'Cabaret' is a whorehouse, and 'Hishik Bishik' denotes low-caliber pop music with no substance.

It is interesting how the *Hishik Bishik Show* uses both terminologies to change common perceptions through art. The producers and masterminds of the show are the people behind *Metro Al-Madina*, (meaning 'The city's Metro' in Arabic) an underground cultural Cabaret in Beirut, a city without a Metro system. Hisham Jaber, the establishment's artistic director firmly sets the concept of the cultural 'Cabaret' as an intrinsic part of *Metro Al-Madina's* own identity, reminiscing the notorious cabarets of Egypt's past, not brothels as misconceived today.

Cabaret Badia Masabni, formed by cultural entrepreneur and matron of modern belly dance, Lebanese/Syrian Badia Masabni, was one of the most influential cabarets in Egypt. Masabni opened her first cabaret and music hall in 1926, initiating her successful career in the entertainment industry, opening various other establishments that acted as the hangouts for the elite and the stepping stones for artists into stardom. Previously unknown dancers, singers and composers became regional sensations after working with Badia Masabni.

Not only did Masabni harvest the elite's interest in the arts in King Farouk's indulgent times, but also she had major contributions to music and the art of belly dancing. She moved the type of dance from 'Shaabi' (folk) to a studied choreography pushing dance movements, costumes, stage setup and musical arrangements forward in her innovative shows. She is also responsible for launching two of the Arab World's most adored belly dancers, Taheyya Karioka and Samia Gamal who both started at her cabarets. The infamous Farid El Atrash was a staple at the cabaret. The singer, composer and actor boarded a career spanning over forty years, recording around five hundred songs and starring in more than thirty films. Egypt's Golden Era was an age where talented artists and musical virtuosos were redesigning folk and sculpting popular taste 'Hishik Bishik.' – RM

HISHAM JABER'S TRIBUTE QUESTIONS

Artistic director Hisham Jaber © Metro al Madina

Metro Al Madina's artistic director Hisham Jaber describes the venue as a "respectable cabaret – one that concentrates on the possibility of creating popular art and mainstream entertainment that is of exemplary value," and it comes as no surprise that the Hishik Bishik Show is a sample of exactly that. Throughout the twenty songs that comprise the gripping performance, you are invited to melancholy, love, insanity and party via extremely well produced musical pieces.

The backstage of *Hishik Bishik Show* is one of the most authentic spaces in Beirut. It's true that it's not open for public, like any other backstage, but it's noteworthy that the magical dynamic binding the characters of the show starts before the curtains open and long after they close. According to the performers, musicians and crew responsible for making the show happen, it was Jaber's success in capturing and elaborating each of their personas that plays a big role in making the show relatable.

Provocative

Jaber explains the essence of the show is twofold. It is part a tribute to an amazing era, and part questioning the one we live in now. Can we still produce art that dares to define the status quo? How provocative can this art be? Can we give that art to the masses? Jaber's Metro Al-Madina is not a hub for the intellectual elite. It is, like the Metro station Beirut never had, a melting pot. Anyone can stumble upon *Hishik Bishik Show* and

understand it, because its wit is packaged and stated in an accessible, vernacular language.

As an audience member, you are invited to become a comrade in this two-hour fantasy. The lead performer, Yasmina Fayed, who is also the show's creator along with Jaber, is a dazzling character on stage. Her glittering nonchalance sets her as the uncontested lady of the cabaret, demanding the attention and obedience of the performers and the audience alike. *Hishik Bishik Show* is a tribute to a beloved era. It is a journey from now to then and back, in a manner that is not solely nostalgic, but rather eager to create a high quality entertainment piece that is also informative for today's audiences.

"Although some of these songs have become part of today's repertoire of pop music, they have been cheaply done," Fayed says, "Songs like *Ya Mostapha*, *Mashrabshi El Shay* and *El Ataba Kazaz* could be known to a modern Arab audience, but they're masterpieces that need to be given their real value." She continues to state that "Others like *Pianolla* and *Cocaine* are less known yet are equally important and artistically enriching!"

Ya Mostapha, for example, is a multilingual song written in French, Italian and Arabic. Made famous by Bob Azzam in 1960, its cheeky lyrics, "Chérie je t'aime, chéri je t'adore - como la salsa del pomodoro" (Darling, I love you, darling, I adore you – like tomato sauce) are said to represent the absurd cosmopolitan colonial times of Egypt, hailed by the monarchy and ridiculed by the nationalists who eventually took power, over-

THE ERA WE LIVE IN NOW

throwing King Farouk and his version of la dolce vita. Along those lines 'Mashrabshi El Shay,' is another song from that era showing peculiar intersections between East and West, this time declaring, "I don't drink tea, I prefer drinking soda."

Adapting imported products

The choice of these songs to be included within the 'Hishik Bishik Show' is meant to draw comparisons with how we deal with imported products, ideas and behaviors. Both Jaber and Fayed see a distressing lack of creativity in mainstream pop production when it comes to tackling an Arab identity faced with numerous foreign languages today. This is a time of easy exchange and adoption of both relevant and irrelevant ideas. Arabs are faced with either blindly adapting imported patterns, or use them as learned experience. *Hishik Bishik Show* poses that a statement as opposed to a solution to what should be done.

It's safe to say that Fayed's yearn for proper renditions of these valuable pieces was met with renown composer and oud player Ziad Al Ahmadiye's vision as he spearheaded the musical arrangements for the show, "They key to the purity and authenticity of our show is our use of real instruments, and not synthesized sounds," he says, "We have beautiful performers and musicians on board. Ziad Jaafar is on the violin, Bahaa Daou on precussions, Samah Abillamah plays the accordion and yours truly on the oud. The sound is real."

Another key to making the show both informative and real is the setting and costume art direction. Wissam Dalati who performs the hilarious character of a somewhat overgrown child that is Fayed's assistant at the cabaret designed and fabricated how

everything looks and feels like. "The main vision was to create something that would fit an Egyptian film from that era. The thirties and forties were glorious times for Egyptian cinema," he says. Additionally, background video and animation works by Nadim Saoma add more layers and flexibility to the already rich setting.

The first part of the show is set up in such a way that it's split into two with Fayed performing in the middle. At a bar on one side are Lina Sahhab who plays Fayed's protégé and Roy Dib, a drunk, mischievous bartender. On the other side, the musicians are seated in a dimmed down lounge dressed as soldiers, which Sahhab explains as a reference to the 'Hassaballa Troupe'. "The troupe started as a group of soldiers that after retiring, found a living through forming a band that plays at weddings and funerals throughout the poorer areas of Egypt," she says, "They constitute a more folk aspect of that era, and in staging them within the performance, 'Hishik Bishik Show' becomes an intersection between elite cabaret art and more vernacular yet equally beautiful songs."

A cabaret is never complete without a luscious belly dancer, and Randa Makhoul fits the role perfectly with her coy, chewing-gum-complete incarnation of the character. Slight storylines weave the songs with each other, keeping the audience gripped and the performers' dynamic fluid. Even backstage, Roy and Randa continue to make Lina jealous of their explicit, bulging affair. It's yet to be proved whether her envy is as big as ours, as an excited audience, for a glorious time where it was possible for Tarab, Pop music and the love of life to beautifully go hand in hand. – RM

GEOLIANE ARAB

MOUSSEM LIAISON IN LEBANON'S ART SCENE

© Elena Peneva

"IT SIMPLY BECOMES MORE IMPORTANT FOR ARAB ART TO BE PRESENTED ABROAD DUE TO LACK OF OPPORTUNITIES, NOT VALUE."

With a background in Law, contemporary dance and performing arts, Geoliane Arab has collaborated with several international institutions including Moussem in mapping the Lebanese cultural scene and identifying valuable actors and projects, thus creating opportunities for international exchange and development. She has been a jury member, moderator and speaker at different international forums and festivals and is currently on the advisory board of IETM (International Network for Contemporary Performing Arts in Belgium.) We ask

her about her opinion regarding Arab-European cultural exchange vis-à-vis her extensive personal experience in the field.

What is the value of showcasing Arab art in Europe?

Presenting art, wherever it comes from, in any part of the world is essential. It simply becomes more important for Arab art to be presented abroad due to lack of opportunities, not value. If you were an artist in Europe, the structures organizing your profession systematically provide you with opportunities to tour inside your country and facilitate for your work to be presented abroad. This is unfortunately not the case in the Arab world. That being said, very often, audiences in Europe are not aware of the conditions artists in the Arab world produce their work and therefore don't realize that by simply seeing a performance created by an Arab artist they are indirectly supporting him in his constant struggle for recognition and support in his own country. This is also why European organizations that are aware of this reality, such as Moussem, become more valuable: their support and promotion of Arab artists go beyond cultural opportunism and its changing trends.

Do you think it's through showcasing works or facilitating collaborations too that we can reach fruitful East/West dialogue? Do you work on linking artists for collaborations?

The moment an artist decides to create, his mere decision is an invitation for dialogue: with artists he's working with, with his local community and audience, with professionals and audiences abroad etc. I like to keep things down to earth, facilitating an exchange between a Lebanese artist and a Belgian curator for example is first of all an invitation for these two persons to meet, talk, and discover that they love the same painter or completely disagree! In the bigger picture, yes, this is definitely a way to reach a more fluid East/West dialogue.

Does your work also entail mutual translations of works, or are you more interested in linking and transporting shows?

What I do can vary from putting two professionals in contact to managing a long collaboration between them. The world of culture is full of possibilities that I myself get surprised by how a simple introduction can lead to a huge project. When I am asked to recommend a Lebanese artist for a festival in Europe, or to recommend a Lebanese structure that could host

an international project, I don't plan or promise anything, I invite people to talk and allow themselves to get inspired.

How did Moussem get involved in the Beirut art scene?

I first invited Moussem (in the person of its founder and director Mohamed Ikoubaan) to Beirut for the festival organized by Collectif Kahraba *Us, the moon and the neighbours* in September 2013. We had already talked about possibilities for exchange and we both thought this festival was a good frame to identify interesting artistic proposals. Turned out we were right! I made sure that Moussem met most of the active artists in the independent Lebanese scene. More visits followed and collaborations started to take shape: Sawsan Bou Khaled, an exceptional Lebanese performer and director was presented in Antwerp last October. Thanks to Moussem, Hanane Haj Ali and many others will benefit from a production residency in Belgium in 2015. And of course, the *Hishik Bishik Show* was among the productions that caught Moussem's curatorial eye and here we are now, eagerly waiting for their March 2015 performance in Belgium.

How do you see your association with Moussem developing in the coming years?

I think we started off on good foundation. We are currently working together on a project to introduce the work of Syrian playwright Saadallah Wannous to audiences in Europe. It might not be wise to say this out loud as it might sound too dreamy: I do see Moussem in the future as a reference structure that not only facilitates, supports and promotes artistic works from Lebanon, but also creates long-term projects that can engage the art community in a constructive and sustainable cultural dialogue.

So here we go. When you see the show, you become charmed by a mental and physical liberation that is beautifully portrayed by the performers and directly conveyed to the audience. It is this liberation, or this possibility of liberation, that leaves you fulfilled, hopeful and confident that despite everything, there's still space for joy, and that you're not the only one to believe it!

– RM

NADINE TOUMA

ARTIST, WRITER AND FILMMAKER

© Dar Onboz

"I AM HAPPY THE HISHIK BISHIK SHOW IN BELGIUM WILL BE SHOWN WITHOUT EDITS"

Nadine Touma, an artist, writer, and filmmaker who lives and works in Beirut is a regular at the Hishik Bishik Show. She is also well known for being the founder of Dar Onboz, a publisher of avant-garde children's books in Arabic. Her love for Egypt's heyday and cabaret culture attracted her to Hishik Bishik Show and the impeccable production made her come back over and over again. We have a quick talk with Nadine on why she likes the show and her views on the importance of presenting Arabic works in Europe.

Touma's love for the show stems from an obviously nostalgic and melancholic place, "These are songs I grew up with and are markers of certain stages in my life," she says, "They remind me of my family gatherings around Egyptian films or songs. So what I like about this show first is what it triggers in me as sweet, funny, happy-in-love memories." But what she says keeps her coming is the show's artistry and skill in playing out the Egyptian folk 'Shaabi' references so authentically, "I think it's fabulous," Touma adds, "I believe the show's team and the production are superbly coordinated and flow beautifully together, making it a thrill to attend over and over again."

She appreciates the effort put into making the show feel like a real troupe show, "like these people have been on the road, living off shows, and working together since... forever," and she credits Jaber, the show's director, for it. "Hisham did a brilliant job in bringing out the best of each of the performers' natural abilities, and the chemistry between everyone on stage is seamless," Touma says, and continues to elaborate on how each character is an amalgam of different iconic characters in the gorgeous world of Egypt's Cabaret culture, "Their presence makes the show whole."

Nadine describes the era that inspired Hishik Bishik Show as a time when popular culture had substance, wasn't vulgar and had an inspiring aesthetic value on its society, "and now it's the exact opposite," she says, "making the production and sharing Arab works in Europe and beyond very important." While she knew most songs by heart, Touma says that most people don't even know these works of art, "This makes the show even more relevant now to showcase these beautiful pieces," she adds.

Although she thinks that the relevance of *Hishik Bishik Show* can simply be the fact that it's a well done, beautifully produced Cabaret show and Musical Theater piece, she admits that the show's relevance crosses over into being informational about Arab past, "It is a genre that needs to exist and thrive by remaining a celebration, and not a mere act of nostalgia for a truly beautiful era. It is also relevant in its role to introduce the new generations and people of my generation to songs they didn't know but that marked our collective cultural legacy," confessing that, "Most of the people, if not all, who came with me didn't know these songs, or know the wits in lyrics, the play on gender, the humor, etc."

Touma considers the importance of showing the work internationally is in the work

itself, "It is essential to showcase other voices and show the vibrancy of different cultures." She continues to say, "I think it's very, very, very, important to show Arab art internationally, but we need to start putting it in contexts that are not gender or geography oriented! I mean that an 'Arab Festival,' or a 'Women from the Arab World Festival' or 'Arab Women' or 'Arab-Whatever' are still stuck in tagged frameworks. We need our embassies to move and do something about promoting us, not just wait to be invited. Our embassies can do brilliant work to promote their countries, not only the elitist circles of museums and galleries."

Additionally, Touma mentioned that she's very happy that Hishik Bishik Show will be shown in Belgium without edits, "The edits are forcing us to translate the work, and taking it out of context," she says, "We usually accept because it's a beautiful opportunity for cross-cultural dialogue, but do you see French performers performing in Arabic? Do you even see them inserting simultaneous translation in Arabic, or do we simply assume the hegemony of languages?" – RM

HISHIK BISHIK SHOW

donderdag 5 maart – 20:00
De Centrale, Gent

zaterdag 7 maart – 20:00
Bozar, Brussel

AGENDA JANUARI – JUNI 2015

JANUARI

MUZIEK

Moussem productie

JUKEBOX

za **10.01.2015** – 20:00
Stadsschouwburg Sint-Niklaas

THEATER/MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

wo **14.01.2015** – 14:30 / 16:30
cc Ter Dilt, Bornem

Volledige speellijst : www.dekoloniemt.be

THEATER

Co-productie Moussem/Kloppend Hert

BITE THE HAND THAT FEEDS YOU

wo **14.01.2015** – 20:15
C-mine, Cultuurcentrum, Genk

DANS

Co-productie Moussem

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU: SACRÉ PRINTEMPS !

do **22.01.2015** – 20:30
Scène National de Mâcon,
Frankrijk

FEBRUARI

DANS

Co-productie Moussem/Espace Darja

MOUSSEM DANSPLATFORM: INTERNATIONALE WORKSHOP ESPACE DARJA CASABLANCA THOMAS HAUERT & RADOUAN MRIZIGA

do **05.02** – di **10.02.2015**
Espace Darja, Casablanca,
Marokko

MUZIEK

Moussem ontvangst

MOUSSEM JAZZ: TRIO JOUBRAN

za **07.02.2015** – 20:00
Bozar, Brussel

EXPO

Co-productie Moussem/ Stuk Leuven

ARTEFACT FESTIVAL MET YOUNES BABA-ALI

wo **11 t.e.m. zo 22.02.2015**
STUK, Leuven

THEATER/MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

wo **14.02.2015** – 14:30
CC Ter Dilt, Bornem
zo **15.02.2015** – 11:00 & 15:00
Spinragfestival, Kortrijk
wo **18.02.2015** – 14:30
GC De Wildeman, Herent

DANS

Co-productie Moussem

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU: SACRÉ PRINTEMPS !

di **24.02.2015** – 20:30
La Garance, Cavaillon, Frankrijk

MAART

THEATER/MUZIEK

Co-productie Moussem/De Kolonie MT

UMM

zo **01.03.2015** – 13:30 & 16:00
CC Westrand, Dilbeek
zo **15.03.2015** – 15:00
CC Merksem, Antwerpen
zo **29.03.2015**
De Studio, Antwerpen

MUZIEK

Moussem ontvangst

RETRO CAIRO/ HISHIK BISHIK SHOW

do **05.03.2015** – 20:00
De Centrale, Gent
za **07.03.2015** – 20:00
Bozar, Brussel

DANS

Co-productie Moussem

NACERA BELAZA: LE TRAIT

di **10.03 t.e.m. zo 15.03.2015**
ADC – Salle des Eaux Vives,
Genève, Zwitserland
za **21.03.2015**
Théâtre de Bligny, Briis-sous-Forge,
Frankrijk

MUZIEK

Moussem ontvangst

MOUSSEM JAZZ: RABIH ABOU KHALIL QUARTET

do **12.03.2015** – 20:00 uur
Bozar, Brussel

DANS

Co-productie Moussem

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU: SACRÉ PRINTEMPS !

wo **18.03 t.e.m. za 21.03.2015**
Le TARMAC, Parijs, Frankrijk
vr **27.03.2015** – 20:30
Le Merlan, Marseille, Frankrijk

THEATER

Moussem ontvangst

GETUIGENISSEN VAN DE REVOLUTIE, EL WARSHA ZAWAYA

do **30.03.2015** – 20:30
Bozar, Brussel

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

APRIL

DANS

Co-productie Mousseem/Monty

LOTUS EDDE KHOURI: TOURNURES

do **02.04.2015** – 20:30 uur **PREMIERE**
Monty, Antwerpen
vr **03.04.2015** – 20:30
Monty, Antwerpen
Volledige speellijst: www.lotuseddekhouri.com

THEATER/MUZIEK

Co-productie Mousseem/De Kolonie MT

UMM

do **16.04.2015** – 15:00
CC De Meent, Beerstel
zo **26.04.2015** – 14:00
GC De Lijsterbes, Kraainem

DANS

Co-productie Mousseem

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU: SACRÉ PRINTEMPS !

za **25.04.2015** – (20:00) **BELGISCHE
PREMIERE**
De Singel, Antwerpen

MEI

DANS

Co-productie Mousseem

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU: SACRÉ PRINTEMPS !

wo **02.05.2015**
Les Rencontres Choréographiques
de Tunis, Tunesië
di **19.05** t.e.m. do **21.03.2015**
Théâtre des Deux Rives, Rouen,
Frankrijk

DANS

MOUSSEM DANSPLATFORM: ESPACE DARJA

Mousseem productie

RADOUAN MRIZIGA: 55

+

MERYEM JAZOULI: CONTESSA

wo **06.05.2015** – 20:30
cc Berchem

Mousseem ontvangt

BERNARDO MONTET: CORP(S)

+

TOONMOMENT SOLO'S DANSERS ESPACE DARJA

do **07.05.2015** – 20:30
cc Berchem, Antwerpen

THEATER/MUZIEK

Co-productie Mousseem/De Kolonie MT

UMM

wo **20.05.2015** – 14:30
CC De Plotter, Ternat
za **30.05.2015** – 19:00
CC Den Blank, Overijse

MUZIEK

Mousseem ontvangt

MOUSSEM JAZZ: DRISS EL MALOUMI TRIO

di **26.05.2015** – 20:00
Bozar, Brussel

JUNI

THEATER

Co-productie Mousseem/Toneelhuis

WANNOUS (RE)VISITED – DRIEDAAGS FESTIVAL:

LEZING: INTRODUCTIE OP WANNOUS

wo **10.06.2015** – 20:00
Toneelhuis, Antwerpen

MERIAM BOUSSEMI: CE QUE LE DICTATEUR N'A PAS DIT

wo **10.06.2015** – 20:45 **BELGISCHE
PREMIERE**
Toneelhuis, Antwerpen

ATELIER WANNOUS I

do **11.06.2015** – 20:00
Toneelhuis, Antwerpen

REMAH JABR: DE DOCHTER (werktitel)

do **11.06.2015** – 21:00
Toneelhuis, Antwerpen **PREMIERE**

ATELIER WANNOUS II

vr **12.06.2015** – 20:00
Toneelhuis, Antwerpen

WAËL ALI: JE NE M'EN SOUVIENS PLUS

vr **12.06.2015** – 21:00 **BELGISCHE
PREMIERE**
Toneelhuis, Antwerpen

WANNOUS (RE)VISITED

EEN DRIEDAAGS THEATERFESTIVAL ROND ARABISCH THEATER

Een jaar voor zijn dood werd Saadallah Wannous (1941-1997) door UNESCO uitgenodigd om de theaterwereld toe te spreken op de Internationale Dag van het Theater. De Syrische, in Vlaanderen nauwelijks bekende theaterauteur was immers een monument in de Arabische wereld en ver daarbuiten. Zijn teksten zijn in verschillende talen vertaald, en worden opgevoerd van Beiroet tot New York, Seoul en Parijs. Het theaterstuk *Rituel pour une métamorphose* werd – als eerste Arabische tekst ooit – opgenomen in het repertoire van de Comédie Française.

Met zijn historische toespraak op de Internationale Dag van het Theater trad Wannous in de voetsporen van artistieke monumenten, zoals Jean Cocteau en Eugène Ionesco: "...Er is dringend nood aan een multilaterale, veelzijdige en uitgebreide dialoog tussen individuen en maatschappijen", sprak de maatschappelijk geëngageerde Wannous de wereld toe. "Telkens als ik voel dat die dialoog ontbreekt, begin ik aan een theaterstuk..."

Tijdens het driedaags theaterfestival **Wannous (re)visited**, introduceren Moussem Nomadisch Kunstencentrum en het Toneelhuis Saadallah Wannous in Vlaanderen. We laten het publiek kennis maken met het oeuvre van deze grote Syrische auteur en denken na over de relevantie van zijn werk. Zo gaan verschillende acteurs en regisseurs in ateliers aan de slag met tekstfragmenten van Wannous. Daarnaast krijgen jonge Arabische theatermakers de kans om hun theaterstukken in (Belgische) première te brengen. De samenwerking tussen Moussem en het Toneelhuis zou wel eens kunnen aantonen dat Saadallah Wannous' maatschappelijk geïnspireerde werk nog steeds grensoverschrijdend is.

Hierover getuigen, onder meer, Guy Cassiers (Toneelhuis) en de dochter van Saadallah Wannous: Dima Wannous.

SAADALLAH WANNOUS, AN INSPIRING ENIGMA

Like Bertolt Brecht, Saadallah Wannous' work did not involve the audience in sole emotional empathy but required them to be critical participants in grand, yet accessible and much needed, debates. An introduction to the evolution of Wannous' compelling work in a challenging geopolitical time in the Arab world.

Saadallah Wannous is an inspiring enigma. His work in theater discussed and attempted to educate and inform the people of his country Syria and the Arab World, he prized so dearly. He has contributed to the discourses of the Arab-Israeli conflict that has been ongoing since 1948, sexuality that remains a taboo in all Arab countries until now, as well as religion and politics that remain its sterilizing opium. Wannous's discussions outshine any propositions by political figures the region has been endowed with in its modern history, yet he was not one. He was the opponent with a revolutionary agenda based on creating critical minds rather than armed bodies. He was an artist in a part of the world where art is deemed almost irrelevant, and has no infrastructure to flourish. His work has rarely been performed in Syria where he lived and worked and his legacy is not well propagated in the Arab World. It's not that outlandish, as the region is still unequipped with enough freedom to converse in dialogues between people and their authorities even seventeen years after Wannous's death.

Symbolism

During his lifetime, Saadallah Wannous often slyly declared that he was allowed to continue working only for the Assad family regime to be able to use him as a card to show how open they

were. The Assad family put Syria under authoritarian rule after Hafez al-Assad became its president in 1971. Wannous was very aware of the fact that he was a camouflage for a regime that muted, censored and punished opinions different than its own. His work's use of symbolism rather than blunt declarations of his opinion was a result of that. His daughter, Dima, tells me the times were very different. The head of the censorship bureau then was Antoun Makdissi, a renowned Arab philosopher that knew good work from work that's poorly done. Her father's powerful, symbolic critique pieces passed that test and grew sharper and more powerful throughout his career.

Saadallah Wannous was born in 1941 in Syria. He studied journalism in Cairo, and worked as an editor for the culture sections in the Syrian Al-Baath and Lebanese As-Safir newspapers. He moved on to studying theater in the late sixties in Paris, and was naturally inspired by European thinkers he was exposed to such as Jean-Paul Sartre, Jean Genet and Bertolt Brecht. Like Brecht, his work did not involve the audience in sole emotional empathy but required them to be critical participants in grand, yet accessible and much needed, debates. In one of his works, *The Rape*, Wannous indulges in questioning the rather illegal prospects of his character healing with an Israeli psychiatrist. In another, *Rituals of Signs and Transformations*, that was later adopted by La Comédie-Française as the only Arab work in their repertoire, he takes on a series of taboo topics such as homosexuality and corruption of religious and political leaders. It is this bravery and fluidity in tackling such conversations, even in his cancer-ridden days until his death in 1997, that Saadallah Wannous reigns as one of the most important Arab playwrights of all time. – RM

© Adrienne Altenhaus

GUY CASSIERS

Artistiek leider
Toneelhuis Antwerpen

“Onze kennis van de niet-Europese toneelauteurs is verontrustend beperkt. Dat gemis doet zich steeds meer voelen in onze multiculturele steden. In samenwerking met Moussem wil Toneelhuis daarom het werk van de Syrische toneelschrijver Saadallah Wannous introduceren. Hij is een van de belangrijkste hedendaagse Arabische auteurs. Ik vind het belangrijk dat zijn werk op een groot podium ter sprake wordt gebracht. Geïnspireerd door historische feiten én door mythische verhalen, analyseert Wannous scherp en visionair de machtsstructuren in de Arabische samenleving en creëert sterke en geloofwaardige personages, met een opvallende aandacht voor de positie van het individu in de maatschappij. Hij zoekt naar een directe confrontatie met zijn publiek en houdt het een ontvullende spiegel voor. En in onze naaktheid doet het er niet meer toe of we Arabisch zijn of niet.”

AN INTERVIEW WITH DIMA WANNOUS

On a gloomy day in Beirut, I sit with the Syrian writer Dima Wannous to discuss her father's artistic endowment to an Arab World in constant turmoil.

As more people discover, interpret and present your father's work, what is your take on the still unraveling world of Saadallah Wannous today?

Dima: "I think that especially after the spark of the Syrian revolution in 2011, people want to know more about the country and its people. And because there is somehow no political thought production in modern Syrian history due to the monopolization of rule by the Assad regime for more than forty years, people dug deeper into the country's cultural production to understand it. Saadallah Wannous is a big part of that cultural production, and his constant yearn for dialogue beyond confinements of what is necessarily allowed makes him an interesting apparatus to read between the lines of Syria between the sixties and the nineties".

"What also adds to this contemporary hunger regarding my father's work is that he is an Alawite, sharing this religious tag with the Assad regime. A lot of people, especially his extended family, were claiming that he would have sided with the regime he despised his entire life if he were still alive. He always refused to be linked to an Alawite identity, and I find it outrageous for this proposal to even be put on the table. It definitely stirred more debate, hence more airtime on the international art radar."

What about his relationship to a holistic, transnational Arab identity?

Dima: "He was a Pan-Arabist, yet he was able to separate his love and passion for the Arab identity from the caricaturist regimes that pretend to defend them. He respected Gamal Abdel Nasser's ideological commitment, and on the other hand loathed Saddam Hussein and his manoeuvres. He thought that the difference between the two was that of authenticity of their respective regimes and conducts. To Wannous, Abdel Nasser was honest. Although a lot of people were opposed to his rule, he nationalized cultural and economic hubs, including the Suez

Canal in 1956 facilitating much needed income and power. The only power Saddam Hussein tried to strengthen was his own, on the expense of the Iraqi people. I was having coffee with an old friend of his this morning and we were talking about this very topic. His friend reminded me of my father claiming that the first Gulf War, ignited by Saddam Hussein on Kuwait in 1990, is what brought cancer upon him."

While Saadallah Wannous wrote for a local perspective, he believed in his medium as a facilitator of global dialogue. What is the relationship between Wannous and his different types of audiences?

Dima: "My father wrote for his people. He wrote for his time and place. In that sense, I think we can say he was the furthest from packaging his work in a way that would facilitate translations. That would have been too Orientalist for his taste. His plays convey his convictions and the conversations he thought were necessary in his society. Their simplicity and power, intentionally designed to reach the masses – not the elite – is what draws people to Saadallah Wannous. This is why we are seeing more and more translations of his work. He believed in the power of human dialogue, and that's universal."

How do you think his firm belief in rich content and dialogue as the pillars of drama relate to his call against the use of folklore in theatrical productions?

Dima: "He had a problem with how, after the Assad regime took over, the cities were being redesigned to look like the countryside in a rather propaganda facelift of 'rural' shapes and colors. People

started appreciating ludicrous ornamentation, preferring baseless form to function. I remember him absolutely hating that, especially when it started leaking into the arts. Artists and audiences started accepting folklore as an integral part of theatrical production, and to him, all that served was to anchor modern concepts to the past as opposed to taking steps forward."

Speaking of moving forward, Saadallah Wannous proposed Theater for Politicization as natural evolution from Political Theater that started after the Arab defeat against Israel in 1967. What would you say is the biggest difference between both?

"HONESTLY, WHAT MOST PEOPLE DON'T KNOW ABOUT MY FATHER IS THAT ALTHOUGH HIS WORKS GUSH WITH LIFE, AND ARE FERTILE ON SO MANY LEVELS, HE WAS THE MOST PESSIMISTIC MAN I EVER KNEW. I SAY THAT LOVINGLY."

DAUGHTER OF SAADALLAH WANNOUS

Dima: "To be honest with you, I'm not very sure of the exact nuances, but come to think of it, all his works have a political aspect in one way or another. Even the ones that don't necessarily deal with politics on face value are actually densely political works. He did it intelligently though; as he was against direct, blunt theater that only aims to vent people as opposed to make them think critically."

"For example he was against the theater of Syrian comedian and director, Duraid Lahham, that he thought was only designed to deflate the people's political stamina, and not drive them towards positive action. He wanted theater to be a tool towards political awareness, and that's probably the difference between the two. While one stops at venting, the other is a catalyst for growth."

Saadallah Wannous insisted on the responsibility of the individual to change the course of history. How do you think this concept is lived by in the Arab World today?

Dima: "That's very true. Saadallah Wannous had a firm believe in the power of people. He was the furthest thing from being an elitist, and his plays were for everyone. This was because to him, everyone was able to create major change. I think the main problem with the Arab World today is that people don't work in groups. There is no real cooperation, and everyone is doing his or her own thing without linking it to the whole picture. This is slowing us down."

Since he had firm convictions on theater being a necessary condition for the establishment and growth of society, did Wannous have specific views on theater education in schools and universities?

Dima: "He helped found and later taught at The High Institute for Theater Arts in Damascus. He also tried to change academic curricula in all Syrian schools because he thought they were subpar, which is sadly still the case. He had a particular interest in History and Geography, and worked with the Ministry of Education to develop the systems, only to eventually stop after all his proposals were rejected."

What is your take on Saadallah Wannous's most known quote, "We are condemned to hope" taken from his World Theater Day speech at the UNESCO in 1996? [It is noteworthy that he was the only Arab speaker to ever be invited to address at the annual occasion]

Dima: "Honestly, what most people don't know about my father is that although his works gush with life, and are fertile on so many levels, he was the most pessimistic man I ever knew. I say that lovingly. He has a very special perspective that caused him misery. The situation in the Arab World is too thorny, and

for someone with such existentialist quests and sharp foresight, there seems to be no other way to be. He never stopped working though, and even when he was diagnosed with cancer, he became even more rigorous. When he wasn't able to hold a pen anymore, he dictated his last plays to an assistant who typed them down.

The condemnation he speaks of is a curse in disguise. As Arab people and artists, we really have nowhere to go but towards hope. Any other way is a dark dead end. My father experienced these dead ends throughout his life, and toward its end, with his morbid wit and humor, declared his findings to the world. To survive, one needs to hope. Once that's gone, let's not kid ourselves that we're still alive by breathing in and breathing out." – RM

"HE HAD A FIRM BELIEF IN THE POWER OF PEOPLE. HE WAS THE FURTHEST THING FROM BEING AN ELITIST, AND HIS PLAYS WERE FOR EVERYONE. THIS WAS BECAUSE TO HIM, EVERYONE WAS ABLE TO CREATE MAJOR CHANGE."

PROGRAMMA DRIEDAAGSE

Samen met het Toneelhuis en met onze Europese partners laten we u tijdens drie festivalavonden kennis maken met verschillende interpretaties van Wannous' werk.

woensdag 10.06.2015 vanaf 20:00

LEZING van theaterauteur en professor Robert Meyers (American University Beirut) over Wannous.

CE QUE LE DICTATEUR N'A PAS DIT
van Meriam Bousselmi
Belgische première

donderdag 11.06.2015 vanaf 20:00

ATELIER WANNOUS I
van de Hongaarse theatermaker Simon Balázs in samenwerking met het Marokkaanse Dabatheater uit Rabat.

DE DOCHTER (werktitel)
van Remah Jabr
Première

vrijdag 12.06.2015 vanaf 20:00

ATELIER WANNOUS II
JE NE M'EN SOUVIENS PLUS
van Waël Ali.
Belgische première

MERIAM BOUSSELMI CE QUE LE DICTATEUR N'A PAS DIT

Ce que le dictateur n'a pas dit is de monoloog van een ex-dictator, die zich conversaties begint in te beelden vanuit een wanhopige eenzaamheid. Zijn woorden woekeren door, als een vorm van compensatie voor de stilte die hem opgelegd is door de revolutie. Toch is het niet de bedoeling om sympathie op te wekken voor deze eenzame ouderling, verteerd door onzekerheid en niet langer meester van zijn eigen lot. De bedoeling van dit stuk is om de sluier op te lichten van het mystificatieproces waar dictators gebruik van maken.

Met dit theaterstuk wil Meriam Bousselmi de politieke manipulaties aanklagen, de vuile politieke spelletjes van de machthebbers. Spelletjes waar het volk slachtoffer van wordt, maar tegelijk ook vaak mee in collaboreert.

Ce que le dictateur n'a pas dit ging eerder in première in Luxemburg. De Tunesische Meriam Bousselmi is winnares van de 'Grands Prix Afrique du théâtre francophone' 2014

Van en met: Meriam Bousselmi en Steve Karier
Productie: Fundamental asbl
Coproductie: Les Théâtres de la Ville de Luxembourg

REMAH JABR DE DOCHTER (werktitel)

De dochter gaat over een Palestijnse vrouw, moeder van zeven kinderen, die collaboreert met de Israëli's. Als informante trekt ze haar gezin mee in een wereld van verraad. Uiteindelijk wordt de vrouw vermoord. Verworpen door haar omgeving, is er niemand die haar wil of kan begraven. En zo blijft de vermoorde moeder zelfs na haar dood het spel en de regels bepalen, want ze belast haar dochter met een zoektocht naar een geschikt graf. Die dochter, besmet met de erfenis van haar moeder, wil van haar slechte naam en reputatie af. Ze levert ze een innerlijke strijd om zichzelf te bevrijden, maar besmeurd door haar verleden gaat ze in alles haar moeder achterna... "Weet hij die slecht is dat zijn daden slecht zijn?" In deze voorstelling vertaalt Remah Jabr de maatschappelijke en sociale druk van en in het bezette Palestina naar een universeel verhaal.

Van en met: Remah Jabr, Sofie Declair, Greet Jacobs, Cédric Coomans, Greg Timmermans e.a.
Productie: Nomadisch Kunstencentrum Moussem
Coproducenten: De Theatermaker / C-Mine cultuurcentrum Genk

je ne m'en souviens plus – Waël Ali
 url: vimeo.com/user28538765

WAËL ALI

JE NE M'EN SOUVIENS PLUS

Dit theaterstuk vertelt het verhaal van een voormalig politiek gevangene in Syrië, ergens in de jaren tachtig. Hassan Abd-Elrahman is muzikant en militant. Al 13 jaar lang leeft hij in ballingschap in Frankrijk. Zijn vaderland Syrië, zijn gevangenschap ginds, zijn bevrijding; zijn ballingschap in Frankrijk en de hele reconstructie van Hassans parcours vormen de kern van dit project, en dit alles in het licht van de actuele gebeurtenissen in Syrië. Met het uitbreken van de Arabische Lente-revoltes in 2011, voelt de Syrische banneling zich opnieuw machteloos. Terwijl de getuige zijn leven vertelt, raast het geweld verder en lijken de aanknopingspunten in zijn geheugen – naarmate hij verder vertelt – verder te vervagen. De spanning tussen de reconstructie van het geheugen van de getuige en het aanhoudend verval is de inzet van dit theaterstuk.

Met dit theaterproject bevraagt de Syriër Waël Ali de intersectie tussen het individuele geheugen en het collectieve geheugen, op een scharniermoment in de geschiedenis van Syrië.

Van en met: Waël Ali, Hassan Abdelrahmân, Ayhâm Agha, Bissane al-Charif, Rania Samara e.a.

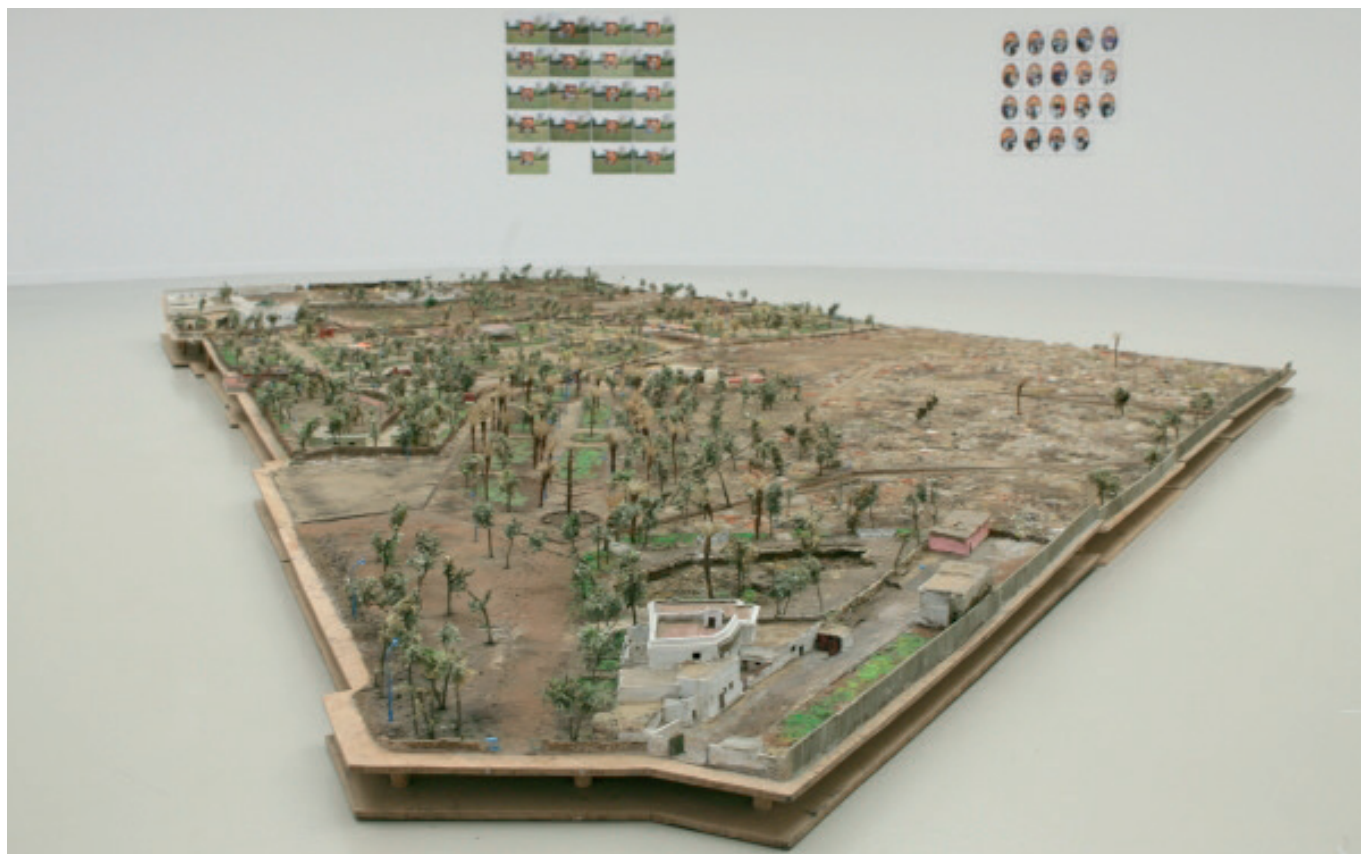
GETUIGENISSEN VAN DE REVOLUTIE, EL WARSHA ZAWAYA

De beelden van de Arabisch Lente van januari 2011 en die van de bezetting van het Tahrirplein in Caïro liggen op ieders netvlies gebrand. De bekende Egyptische theatermaker Hassan El Geretly en zijn gezelschap El Warsha willen de herinneringen aan de opstand levendig houden. Ze blijven opkomen voor de democratie. Met Zawaya - Testimonies from the Revolution krijg je vijf aangrijpende getuigenissen van burgers/acteurs te zien die in het tumult van de opstand een dierbare verloren. De auteur Shadi Atef pende de verhalen neer. In het Paleis voor Schone Kunsten (Bozar) kan je van dit eerlijke docu-theater genieten, waardig en overtuigend gebracht door ijzersterke acteurs.

*Hassan El Geretly: regie - Shadi Atef: tekst, gedichten
 - Mohaed El Sayed: gedichten - Wael Fathy: gedichten
 - Yasser El Magrabi: muziek, ud, zang - Compagnie El Warsha: productie
 Met Arfa Abdelrasoul, Seif El Aswany, Dahlia Al Gendy, Hassan Abou Al Rous, Ahmed Shoukry*

maandag 30.03.2015 – 20:30 > 21:45
Bozar, Brussel

Hassan Darsi - Le projet de la maquette - 2001-2003 © M HKA

KUNST ALS MOTOR VOOR STADS- ONTWIKKELING

Samen met zijn partner Florence en enkele bevriende kunstenaars ontwikkelde **Hassan Darsi** sinds midden jaren negentig diverse projecten, tentoonstellingen en activiteiten. De kunst die hij maakt, maakt hij nooit echt alleen. Zijn onderwerpen haalt hij uit zijn persoonlijke leefwereld, zijn observaties, zijn omgeving, zijn stad. En bij de reflecties die hij hierop maakt in zijn werken betreft hij graag anderen, artiesten, kinderen, jongeren, gewone burgers. *L'Atelier de la Source du Lion* is daardoor veel meer dan een kunstenaarsatelier. Het is een echte broedplaats voor hedendaagse kunst, in het hart van een stad waar de discipline nog in haar kinderschoenen staat. Kunstenaars kunnen er terecht voor residenties, tentoonstellingen en menig artistiek project ziet er het levenslicht.

Park Hermitage

Ik had het genoeg vrij intensief met Hassan Darsi samen te werken toen Moussem Nomadisch Kunstencentrum en M HKA, het Antwerpse Museum voor Hedendaagse Kunst hem in 2007 uitnodigden voor een groepstentoonstelling. Darsi werkte op dat moment aan een maquette van het park l'Hermitage in Casa-

In het centrum van Casablanca bevindt zich ergens op de zesde verdieping *l'Atelier de la Source du Lion*, de uitvalsbasis en werkplek van kunstenaar Hassan Darsi. Het is een oase voor hedendaagse kunst in een stad die zich binnen dat domein nog volop aan het uitvinden is. Moussem Nomadisch Kunstencentrum volgt de kunstenaar al verschillende jaren en ondersteunt hem ook dit jaar opnieuw voor zijn nieuwste project.

blanca. Een park dat er verlaten en verwaarloosd bij lag en nog maar een schim was van de prachtige tuin van weleer. Darsi plaatste advertenties in de krant, opende een kunstatelier voor kinderen in een klein gebouw in het park, organiseerde tentoonstellingen, maakte plannen en realiseerde samen met meerdere enthousiastelingen een maquette die de droom van het park nieuw leven in blies. Meer nog dan de nieuwe plannen voor het park, wierpen de artistieke interventies van Darsi en zijn artistieke medestanders vragen op over de openbare ruimte, over architectuur en over stadsontwikkeling. Vandaag zeven jaar later is het opnieuw een van de mooiste parken van Casablanca, en heeft de maquette van Darsi een onderkomen gevonden in de collectie van het Centre Pompidou in Parijs. Hij blijft er zelf erg bescheiden over. "Het is goed om vast te stellen dat Europa ontdekt dat kunst uit de Maghreb uit iets anders kan bestaan dan kalligrafie, portretten van gesluierde vrouwen of andere door de islam geïnspireerde kunstwerken. Ons leven bestaat uit meer dan dat en bijgevolg onze kunst ook. Dus als mijn maquette een rol kan spelen in het aanwakkeren van dat bewustzijn in Europa, dan is dat positief."

België-Marokko

Darsi, die een kunstopleiding volgde in Mons, koos er voor om zijn praktijk uit te bouwen in zijn thuisstad Casablanca. Een koppige pionier, die zich niet liet verleiden door de Europese kunstmarkt, maar opteerde om in Marokko aan de weg te timmeren en een verschil te maken. "Het was en is geen gemakkelijke keuze," zo zegt hij zelf. "De omstandigheden zijn verre van optimaal. Maar dat heeft ook zijn voordelen. Het houdt je scherp en relevant." Langzaam maar zeker komt er verandering. Onlangs opende het eerste museum voor hedendaagse kunst zijn deuren in Rabat. Ik pols naar een reactie en Darsi reageert voorzichtig: "Het is een politiek project, maar desalniettemin een grote stap vooruit. Het is afwachten hoe het verder evolueert, of er andere initiatieven zullen volgen." Hij wordt vooral enthousiast over de nieuwe generatie kunstenaars die vandaag opstaat. "Hun werk is goed, kwalitatief hoogstaand, ze nemen positie in tegenover wat er elders in de wereld gebeurt, ze engageren zich tegenover de maatschappij en ze weigeren toe te geven aan de druk die zowel hier als vanuit de Europese kunstmarkt op hen uitgeoefend wordt. Ik ben zelf erg opgetogen dat te kunnen vaststellen." Nochtans hebben ze het niet gemakkelijk. Er bestaat nauwelijks infrastructuur, er zijn geen kunstinstituten, er is geen ondersteunend subsidiesysteem. De weinige galerijen die er zijn, zijn weinig avontuurlijk aangelegd en richten zich op wat commercieel succesvol is. Dat levert niet noodzakelijk een interessant kunstenaarsaanbod op. "Maar jonge kunstenaars hebben het nergens gemakkelijk, dat is niet enkel zo in Marokko," relativeert Darsi. Het zoeken naar financiering voor zijn projecten blijft na al die jaren nog steeds een heikel punt. "L'Atelier de la Source du Lion werd opgericht in 1995 en tot nog toe hebben we weten overleven. Met de steun van vele goede vrienden en geëngageerde organisaties, die ondersteunen wat we doen. En al is het niet gemakkelijk, het blijft wel erg opwindend allemaal. Als beeldend kunstenaar heb je niet veel nodig om te creëren en je vindt altijd wel mogelijkheden om je werk te tonen. En als je volhardt en je bent goed, word je uitgenodigd voor tentoonstellingen. Al is aanwezigheid in de kunstscène alleen natuurlijk niet voldoende om te overleven."

Le Square d'en Bas

Vanop zijn zesde verdieping heeft de kunstenaar vandaag een mooi uitzicht op de stad én op een gebouw dat al enkele jaren leeg staat. Op de begane grond wordt het gebouw aan het oog onttrokken door hoge muren. Passanten hebben niet het minste vermoeden dat er zich achter die façade een parel van 2000 m² in art-déco-stijl bevindt. Een erfenis uit de koloniale periode, toen het gebouw een Frans houtverwerkend bedrijf huisvestte. Toen de Fransen het achterlieten kwam het in handen van de koninklijke familie die er al haar meubels liet maken. Maar ook dat is verleden tijd en het gebouw staat nu al geruime tijd leeg. De organisatie Casa Mémoire, die ijvert voor het behoud van het Marokkaanse erfgoed, heeft foto's van de interieurs in hun archieven. Adembenemend mooie ruimtes, zo stelde Darsi vast en hij besloot er een nieuw project aan te wijden. Net zoals hij deed met het park l'Hermitage wil hij de bevolking en kunstenaars van Casablanca bij het project betrekken. Hij zal opnieuw een maquette maken en nodigt via advertenties in de kranten iedereen uit die zin heeft om hier aan mee te werken. "Ik wil zoals altijd een bewustzijn creëren en mensen laten nadenken over hun leefwereld, hen aan het denken zetten over wat mogelijk is. Wat zijn onze dromen voor Casablanca? Hoe willen we leven in de toekomst? Wat is onze erfenis? Willen we die in stand houden of willen we ze laten verdwijnen ten koste van dure nieuwbouwprojecten? Wat maakt onze stad leefbaar? Welke infrastructuur hebben we nodig? Welke schoonheid?" Zoals hij vaker doet verzamelt Hassan Darsi ook voor dit project – dat hij

"IK WIL ZOALS ALTIJD EEN BEWUSTZIJN CREËREN EN MENSEN LATEN NADENKEN OVER HUN LEEFWERELD, HEN AAN HET DENKEN ZETTEN OVER WAT MOGELIJK IS. WAT ZIJN ONZE DROMEN VOOR CASABLANCA? HOE WILLEN WE LEVEN IN DE TOEKOMST?" – HASSAN DARSI

Le Square d'en Bas doopte – heel wat mensen om zich heen: partners zoals Moussem Nomadisch Kunstencentrum, het Arab Fund for Art and Culture (AFAC) en La récolte du livre, maar ook het hedendaags danscentrum Espace Darja, dat geleid wordt door choreografe Meryem Jazouli, en Masnaa (fabriek), een multidisciplinaire organisatie die jaarlijks een groot cultureel event organiseert in Casablanca. In de zes maanden die de kunstenaar aan de maquette zal werken nodigt hij beide organisaties uit om een programma van performances, dansvoorstellingen, lezingen, concerten, poëzie-voordrachten en artistieke ontmoetingen samen te stellen die hetzelfde uitgangspunt nemen als hij: dromen over de stad van morgen. En natuurlijk wil hij graag eenzelfde effect teweegbrengen als destijds rond het Hermitagepark. Door er ruchtbaarheid aan te geven, via de maquette, de artistieke activiteiten en hopelijk ook de pers hoopt hij het gebouw te redden. "Het eerste uitgangspunt blijft een fraaie maquette maken, maar als ik tegelijkertijd het verlangen naar een fijne plek voor kunst in de stad kan activeren, dan is dat mooi meegenomen," aldus Darsi.

Activité clandestine

In België kunnen we een glimp opvangen van het gebouw via een video die de kunstenaar enkele maanden geleden maakte voor een tentoonstelling in Mucem, Marseille. "Op een gegeven moment kwamen er wat hoogwaardigheidsbekleders op bezoek in deze wijk en dus werd het straatbeeld wat opgevaardeerd. Voor die gelegenheid hebben ze toen ook de gevel snel geschilderd en dat heb ik op video vastgelegd. Ik ga de video ook tonen in Mons 2015." Want Casablanca is één van de gaststeden die door Mons worden uitgenodigd wanneer die Europese culturele hoofdstad wordt. Voor Darsi is het een mooie gelegenheid om terug te keren naar de stad waar hij zijn kunstenaarsopleiding genoot. "Ik ga er samen met de studenten een project uitwerken dat ik 'activité clandestine' genoemd heb. Ik vind dat een belangrijke notie. Want we zijn allemaal onderhevig aan communicatiesystemen, in die mate zelfs dat ze het kunstenaarschap ondermijnen. Wat en hoe je communiceert wordt bijna belangrijker dan de kunst zelf. Ik wil dus samen met de studenten nadenken over hoe we terug een zekere clandestiniteit in ons werk kunnen binnen brengen, ver van de schijnwerpers. Clandestiniteit stelt de kunstenaar in staat om kritisch te blijven tegenover wat hij doet. Het is maar door je aan de gangbare systemen te onttrekken dat je er zinvol kan over reflecteren en iets wezenlijks kan realiseren." – KW

Het project Le Square d'en Bas loopt tot april 2015. Het wordt eerst in Casablanca (Marokko) getoond, later in België.

MOUSSEM JAZZ

Onze samenwerking met Bozar blijkt een succesformule voor unieke muziekevenementen, zoals Moussem Sounds en Sufi Night. Bij die jaarlijks weerkerende evenementen voor een groot publiek, hoort ook Moussem Jazz, onze concertreeks voor een groter jazzpubliek. Dit jaar geven topmuzikanten en groepen opnieuw kleur aan de hedendaagse Arabische muziek, flirtend met jazz, vaak onder invloed van andere muziekstijlen en via crossovers met verschillende muziekgenres.

Moussem Jazz is een productie van Moussem Nomadisch Kunstencentrum & Bozar

TRIO JOUBRAN

zaterdag 7 februari – 20:00 – Bozar, Brussel

RABIH ABOU-KHALIL QUARTET

donderdag 12 maart – 20:00 – Bozar, Brussel

DRISS EL MALOUMI TRIO

dinsdag 26 mei – 20:00 – Bozar, Brussel

TRIO JOUBRAN

De broers Samir, Wissam en Adnan behoren tot een vooraanstaand Palestijns geslacht van oedspelers en -bouwers. Samen vormen ze het Trio Joubran. Ze spelen schitterende improvisaties en rijke, subtiele melodieën, gecomponeerd met een grote kennis van hun instrument, dat een belangrijke rol speelt in de Palestijnse cultuur. De broers genieten wereldfaam, met optredens in Carnegie Hall, op het Dubai International Film Festival en het Holland Festival... *AsFâr*, de titel van hun vijfde cd, betekent 'reis' in het Arabisch, en is ook een knipoog naar 'As far' in het Engels. Ze zien hun muziek als een reis met heel uiteenlopende invloeden. Percussionist Youssef Hbeisch vervolmaakt de muziek van het Trio Joubran met zijn betoverende ritmes.

Samir Joubran: oed
Wissam Joubran: oed
Adnan Joubran: oed
Youssef Hbeisch: percussie

Trio Joubran © Louis Vincent

RABIH ABOU-KHALIL QUARTET

Voor zijn nieuwste cd *Hungry People* deed de Libanese oedspeler Rabih Abou-Khalil een beroep op drie topmusici uit verschillende hoeken van de wereld. Met zijn kosmopolitische kwartet schuimt hij de internationale podia af en trakteert hij zijn publiek op levendige concerten vol humor. De ongewone combinatie van oed, saxofoon, accordeon en percussie zorgt voor een unieke sound. Ook hun stijl valt niet in onder één noemer te plaatsen: ze balanceren tussen jazz, fusion jazz en oosterse muziek. Bijgevolg experimenteert Rabih Abou-Khalil met de grenzen van de klassieke oed en heeft hij het instrument een plek gegeven in de hedendaagse muziek.

Rabih Abou-Khalil: oed
Gavino Murgia: zang, sopraan saxofoon
Luciano Biondini: accordeon
Jarrood Cagwin: percussie, drums

Rabih Abou-Khalil © GR-DR

DRISS EL MALOUMI TRIO

Driss El Maloumi, de virtuoze oedspeler en directeur van het conservatorium van Agadir (Marokko), groeide op in de traditie van de grote meesters. Na zijn klassieke opleiding stelde hij zich open voor alle ervaringen die zijn muziek konden verrijken. Hij schudde de oude dogma's van zich af en ging op zoek naar moderne speeltechnieken. Dit resulteerde in een eigenwijze klankkleur, die geïnspireerd is door diverse oosterse muziekgenres, de ziel van de sufi en de Berberse cultuur.

Driss El Maloumi: oed
Lahoucine Baquir: percussie
Said El Maloumi: percussie

l-r: Lahoucine Baquir, Driss El Maloumi, Said El Maloumi © Michel De Bock

RESIDENTIES UPDATE

Mousseem Nomadisch Kunstencentrum heeft een erg actieve residentiewerking. Via onze residenties ondersteunen we het vaak kwetsbare werk van jonge theatermakers, choreografen en schrijvers. Want naast de nodige zakelijke, inhoudelijke en productionele omkadering, bieden onze residenties de artiesten ook de gelegenheid om kennis te maken met collega's en met een nieuw publiek. Dit leidt tot de ontplooiing van creativiteit en van een kritisch bewustzijn, en het is een stimulant voor een daadwerkelijke uitwisseling. Uit de samenwerking tussen Mousseem en zijn residenten groeit vaak een langdurige artistieke relatie tussen het nomadisch kunstencentrum en de artiesten.

RADOUAN MRIZIGA DANS NATIONAAL

Samen met Thomas Hauert geeft Radouan Mriziga in februari een internationale workshop in Espace Darja in Casablanca, Marokko. Op woensdag 6 mei 2015 speelt Radouan Mriziga zijn eerste soloproject 55 tijdens het tweedaagse Mousseem Dansplatform/Espace Darja in ccBerchem. Deze solovoorstelling ging op 2 december 2014 in première in de Kaaistudio's in Brussel.

Uit de recensie in De Standaard (08/12/2014):

"...Uit de eenvoud leidt Mriziga een ingenieuze bewegingslogica af. Een dansfrase, die in een loop wordt uitgevoerd, leidt tot een spel vol subtiele variaties die je blik bevestigen, dan weer verrassen. Herhaaldelijk doorkruist Mriziga de scène via een wiskundig grondschematische van diagonalen en lijnen. Zijn voeten stampen en dribbelen op de vloer, zijn lange armen tikken op zijn knie, borst, hoofd... en hop, daaruit vloeit weer een nieuwe beweging voort. Mriziga's speelse gevoel voor ritme en organische, toch architecturale choreografie overtuigt omdat ze niets meer wil zijn dan ze is, zelfs geen schoonheid. Het is een onderzoek naar de driehoek ruimte-lichaam-kijker..."

Radouan Mriziga studeerde in 2012 af aan P.A.R.T.S. Vorig seizoen werkte hij mee aan de voorstelling *Half Elf Zomeravond*, die Bart Meuleman bij het Toneelhuis maakte. Hij is één van de performers van de voorstelling *Re:Zeitung*, een project van de PARTS Foundation en De Munt waarin jonge professionele dansers het repertoire van Anne Teresa De Keersmaeker hernemen en herwerken. Sinds 2014 is hij artist in residence bij Mousseem Nomadisch Kunstencentrum. Binnen dit kader ontwikkelde hij zijn eerste eigen creatie 55.

YOUNES BABA-ALI BEELDENDEN KUNST NATIONAAL

Tijdens het *Artefact-festival* in het STUK (Leuven), presenteert Younes Baba-Ali nieuw werk. Het *Artefact-festival* loopt van 11 tot en met 22 februari.

Mousseem ondersteunt ook de volgende nieuwe projecten van Baba-Ali:

Ailleurs en folie- Casablanca, Maison Folie (Bergen) van 16 tot 26 april in samenwerking met Mousseem en het Arab Fund for Art and Culture (AFAC)

Le Square d'en Bas, Atelier de la Source du Lion (Casablanca, Marokko), van januari tot april

Younes Baba-Ali is de winnaar van Art Contest 2014 en lauréat de la Bourse COCOF MAAC 2014. Zijn kunst wordt omschreven als onconventioneel, intelligent en kritisch. Hij werkt graag in de openbare ruimte en op niet voor de hand liggende plaatsen. Baba-Ali is een scherp observator en stelt pertinente vragen aan de maatschappij en aan zijn publiek. Tijdens zijn residentie bij Mousseem maakte hij nieuw werk voor een tentoonstelling in het Brusselse MAAC. Eerder bracht hij installaties tijdens Mousseem in het Bos en Mousseem Sounds in Bozar.

REMAH JABR

THEATER NATIONAAL

Het nieuwe theaterproject van Remah Jabr gaat in première op donderdag 11 juni, tijdens het driedaags festival Wannous (re)visited.

Tijdens haar residentie bij Mousseem werkte schrijfster en theatermaakster Remah Jabr aan haar nieuwe theaterstuk 'De Dochter' (werktitel). Deze nieuwe theatertekst gaat over een kind dat niet ontkomt aan de slechte reputatie en de emotionele erfenis van een ouder, maar ook over een gebroken familierelatie binnen de extreme sociale context van de bezetting van Palestina.

Remah Jabr werkte in 2012 mee aan de productie van Kefiyeh / Made in China, een samenwerking van de KVS en de A.M. Qattan Foundation in Palestina. Ze vervolgde haar theateropleiding in Brussel en studeerde af aan het RITS. Tijdens haar opleiding schreef en regisseerde Jabr een aantal opmerkelijke theaterstukken, waaronder Two Ladybugs en The Prisoner. Zie ook pagina 18.

LOTUS EDDE KHOURI

DANS INTERNATIONAAL

Op donderdag 2 april brengt choreografe Lotus Eddé Khouri haar nieuwe dansvoorstelling *Tournures* in première in de Monty, Antwerpen.

In haar nieuwe voorstelling werkt de Frans-Libanese danseres en choreografe met twee dansers, een muzikant en een beeldend kunstenaar. Lotus Eddé Khouri danst al jaren bij Iraqi Bodies, het gezelschap van Muhanad Rasheed. Eerder danste ze bij het Franse Cie Azar/Isabelle en Maqamat/Omar Rajeh in Libanon. Tegelijkertijd ontwikkelde ze haar eigen choreografische praktijk. *Le temps l'Emportera* (2011), was een reflectie op de herinnering en de fysieke en temporaire ruimte. Uit dit project groeide een nieuw werk: *Volatil lambda* (2012) dat tot stand kwam in nauwe samenwerking met de muzikant Jean Luc Guinnet. Lotus bracht *Volatil lambda* onder diverse vormen in ruimtes die niet bedoeld zijn als dansruimte. In haar benadering werd elke ruimte een mogelijke dansruimte. Uit deze ervaringen groeide uiteindelijk het verlangen om *Tournures* te creëren, waarbij een beeldhouwer in actie integraal deel uitmaakt van de choreografie. Samen met Mousseem biedt Monty Lotus Eddé Khouri de mogelijkheid om dit project verder te ontwikkelen tijdens een residentie, en om het in première te laten gaan.

AICHA M'BAREK & HAFIZ DHAOU

DANS INTERNATIONAAL

SACRÉ PRINTEMPS ! IS OP TOURNEE IN HET BUITENLAND

Over en weer reizend tussen Tunesië en Frankrijk, dachten dansers/choreografen Aïcha M'Barek en Hafiz Dhaou na over de Arabische Lente, die ontkiemde in hun geboorteland Tunesië. Met Igor Stravinski's 'Le Sacre du Printemps' als inspiratiebron creëerde het duo een dansvoorstelling met dezelfde naam, maar met een uitroepingsteken erachter. Symbolisch en krachtig. Afgelopen november ging *Sacré Printemps !* met veel succes in première in Lyon (Frankrijk). Dit jaar gaan M'Barek en Dhaou verder op tournee in Frankrijk.

Omdat het duo dit jaar al 20 jaar samenwerkt, lichten we enkele hoogtepunten uit hun succesverhaal toe: In 1995 vervoegt Aïcha Hafiz Dhaou het Sybel Ballet Théâtre in Tunesië. In 2001 start het duo met onafhankelijke creaties: *het kwartet Inta Omri* voor Hafiz, en *Essanaï* voor Aïcha. Later creëert Aïcha de solo *Le Télégramme*, en Hafiz de solo *Zenzena (De Cel)*, waarin ze beiden werken rond gevangenschap. Dit levert hen lovende kritieken op. In 2005 richten ze hun eigen gezelschap CHATHA op, en werken ze aan de gestage opbouw van hun dansoeuvre. In 2011 en in 2012 krijgen ze de artistieke leiding van de 10de en de 11de editie van de *Rencontres choréographiques de Carthage*. Vanaf september 2014 worden ze huisartiesten in het Maison de la danse de Lyon. In datzelfde jaar zijn ze voor het eerst te gast bij Mousseem Nomadisch Kunstencentrum voor een residentie. Ze werkten er aan *Sacré Printemps !*. In 2015 gaan M'Barek en Dhaou op Internationale tournee met *Sacré Printemps !* Op 25 april 2015 spelen ze ook in deSingel in Vlaanderen tijdens het Bouge B festival.

OOK NOG IN DE ZALEN

In 2015 spelen ook de volgende voorstellingen (opnieuw) in de zalen:

DE KOLONIE MT EN MOUSSEM
UMM

KLOPPEND HERT
BITE THE HAND THAT FEEDS YOU

NACERA BELAZA
LE TRAIT

AICHA MBAREK & HAFIZ DHAOU
SACRÉ PRINTEMPS !

GETUIGENISSEN VAN DE REVOLUTIE, EL WARSHA
ZAWAYA

Voor de speeldata, zie de agenda op pagina 12 & 13.

MOUSSEM
NOMADISCH
KUNSTENCENTRUM

Driekoningenstraat 126
2600 Berchem, België

T +32 (0)3 286 88 48
F +32 (0)3 286 88 44

info@mousseem.be
www.mousseem.be

Dit programma is tot stand gekomen met de steun van de volgende partners: ccBerchem, Bozar, Toneelhuis, C-Mine Cultuurcentrum Genk, MAAC, De kolonie mt, De Centrale, De Monty, De theatermaker, Destelheide, STUK Leuven, 't Arsenaal, Kloppend Hert, WP Zimmer en deSingel.

Marokkaanse partners: Compagnie Anania, Dabateatr, Espace Darja - Association Rencontres de la Danse, Fondation des Arts Vivants, On Marche Marrakech

De partners van Mousseem.eu zijn: Centre Choréographique National de Caen/Basse-Normandie/Compagnie Fattoumi-Lamoureux (FR), the Liverpool Arabic Arts Festival(GB), Re :Orient (SE) , the Association Kulturanova (RS) , Casa Árabe (ES), Utcaszak (HU)

Mousseem werkt met de steun van:
De Vlaamse Regering, Minister van cultuur, Het Programma Cultuur van de Europese Commissie

